

Globalizace

Petr Hájek

Ráno vstanu z postele, vyrobené ve Švédsku, obléknu si model od italského návrháře, vyjdu z domu, který postavili ukrajinští dělníci a odjedu autem (smontovaným v maďarské pobočce korejské továrny, ze součástek vyrobených po celém světě). Po příjezdu do firmy (vlastněné Němci) usedám k počítači, na jehož vývoji a výrobě jeho částí se podíleli lidé z nespočtu zemí od Japonska až po Izrael. Zapínám program (zdánlivě americký, leč naprogramován v Indii) a pouštím se do práce. Při psaní nudných zpráv o vývoji čínské ekonomiky pozvolna upijím anglický čaj a přikusuji švýcarskou čokoládu. K obědu dnes ochutnávám mexickou kuchyni a porovnávám ji s irskou, kterou jsem jedl včera. Vydatně nasycen se vracím zpět. Opět musím pracovat přesčas – jinak bychom si tu dovolenou v Turecku nemohl dovolit ...

Pokud si odmyslíte nezbytnou fabulaci, pak by mohl takto vypadat běžný den v dnešním globalizovaném světě. Ani takový příklad ovšem nedokázal ukázat veškeré následky globalizace, neboť ty nejsou pokaždé přímo viditelné. Proto by bylo dobré se nad nimi zamyslet hlouběji, abychom je lépe pochopili.

Základním pojmem, od kterého odrazíme naše další úvahy, je dobrovolná směna - znamená, že se jedna osoba vzdá nějakého svého majetku, výměnou za majetek druhé osoby. Pokud tak obě učiní dobrovolně, vyplývá z toho, že každá si věci, kterou získává, cení více než té, které se vzdává. Tudíž obě strany na směně získávají a žádná není poškozena. Každým takovým obchodem narůstá bohatství obchodujících osob. A jelikož dochází k mnoha směnám (jinak řečeno – existuje trh), bohatství neustále narůstá.

Spolu s trhem se objevuje dělba práce. Lidé již déle nemusí vykonávat všechna povolání, ale mohou se specializovat jenom na činnost, v níž jsou nejlepší – což přináší další nárůst bohatství.

O důležitosti směny se můžeme snadno přesvědčit následovně. Představme si svět kde by lidé žili zcela atomicky – jaká by pak byla životní úroveň? Přibližně někde na úrovni pravěku – člověk by trpěl hladu, strachem o vlastní život, špinou, nemocemi a brzkou smrtí. Stěží bychom mohli uvažovat o něčem takovém jako je dnešní kultura či vzdělanost. Zcela jistě by se našli lidé, nazývající takový život absolutní volností a nezávislostí, avšak pravdou je pravý opak – výsledkem by byla absolutní závislost na přírodě a ohromná omezenost možností.

Vraťme se tedy raději k naší představě, kde lidé svobodně směňují. Jaké základní překážky se jim staví do cesty? Především je rozsah jejich směn omezen silou jejich nohou. Tudíž se objevuje poptávka po dopravních prostředcích. A trh tuto situaci řeší – vznikají stále nové vynálezy, umožňující lidem přesouvat se rychleji, bezpečněji a na delší vzdálenosti. Díky tomu začne probíhat obchod mezi městy, zeměmi či kontinenty.

A jak tedy chápat globalizaci?

Nijak jinak, než jako možnost (díky stále nižším nákladům na dopravu) směňovat výrobky po celé zeměkouli. Globální směna se nijak neliší od lokální. Pouze je umožněna ještě větší dělba práce a dá se nalézt mnohem více zákazníků i výrobců, což vede jednoznačně ke zvýšení blahobytu.

I přes tyto nesporné výhody globalizace stále existuje mnoho jejích oponentů. Mezi nimi by se daly vyčlenit dvě skupiny:

1. Kritické trhu

Kromě lidí zcela odmítajících trh (dnes již doufejme méně početná skupina než dříve) sem patří především levicovní intelektuálové. Mezi jejich základní argumenty patří:

Globalizace způsobuje nerovnováhu - bohaté státy bohatnou tím, že „vykořisťují“ chudé státy. Tato myšlenka je založena na zcela chybné představě, že dobrovolnou směnou jedna strana může ztratit. Jak již bylo řečeno, obě strany získávají, jinak by obchod neuzavřely. A proto tou nejhumánnější pomocí je úplné odstranění státních bariér, které brání lidem z chudých zemí také zbohatnout.

Jiné používané tvrzení zní, že globalizace ničí diverzitu mezi jednotlivými krajinami, že kvůli ní všichni lidé nosí stejné oblečení, jedí stejná jídla, atd.

I pokud by toto tvrzení bylo pravdivé, bylo by otázkou zda bychom to mohli považovat za špatné. Krásou trhu je, že zde na rozdíl od plánované ekonomiky určují zákazníci, co se bude vyrábět tím, že takové zboží poptávají. Stěží máme právo rozhodovat za ně, co by chtěli více.

Dále by se dalo vážně pochybovat o pravdivosti uvedeného tvrzení. Díky tomu, že lidé díky globalizaci zbohatli a také díky tomu, že firmy produkují do celého světa, vzniká nabídka i nemainstreamového alternativního zboží, případně vznikají různé odlišné druhy, tak aby byly co nejlépe naplněny potřeby každého zákazníka. Navíc docházíme do styku i s výrobky, pocházejícími ze zcela odlišných kulturních prostředí – což nás obohacuje nejenom materiálně, ale i duševně.

2. *Protekcionisté*

Do další početné skupiny patří lidé tvrdící, že hájí „národní“ či státní zájmy.

Mezi jejich antiglobalizační snahy patří tzv. ochrana domácích podnikatelů a tradičních odvětví, jež je prováděná pomocí cel, kvót a jiných státních restrikcí.

Představme si, jak by vypadala situace, pokud by stejná politika byla prováděna i vnitrostátně, např. mezi jednotlivými městy. Zbohatly by pak obyvatelé? Někteří zcela jistě ano, ti kteří by jinak v konkurenci neobstáli, ovšem to jen na úkor všech ostatních obyvatel. Zcela stejně to platí i pro obchod se zeměmi.

Ale v jiných státech mají lepší podmínky pro výrobu, zní další námitka. Ano, nepochybně se v jednotlivých zemích liší přírodní podmínky i schopnosti obyvatel. Kvůli tomu také v každé zemi vyrábějí to, co umí nejlépe. Trh ale není soutěž, ačkoliv mezi sebou jednotlivé subjekty soutěží o přízeň zákazníků. Cílem účastníků není vyhrát, ale zvýšit svůj blahobyt, což se také na svobodném trhu děje.

Globalizace úspěšně probíhá i navzdory mnohým státním překážkám (ačkoliv v současnosti trendem jejich odstraňování – i když zůstává otázkou, zda to v některých případech není jenom maskování politické centralizace).

Mnoho lidí je stále v zajetí protekcionistické rétoriky, na druhou stranu přibývají lidé, kteří se setkali s nějakou ekonomickou osvětou a chápou nesmyslnost ochranářství.

Díky jednoduchosti a rychlosti šíření informací po celém světě, se možnosti státu cenzurovat a jinak omezovat svobodu slova neustále snižují.

Doufejme, že i v jiných oblastech se díky globalizaci bude dařit nástrahám státu úspěšně odolávat.